Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министрлиги

Кыргыз-Өзбек университети

Медициналык колледжи

“Макулдашылды”	“Бекитемин”
Окуу департаментинин башчысы, доцент	ОИ боюнча проректор,
___________А.Ш. Юсупов	доцент ___________Т.Э.Исаков
“______” __________ 2018	“____—”_______ ___2018-ж.

“Кыргызстан тарыхы” сабагы боюнча мамлекеттик аттестациялоонун

программасы

“Гуманитардык сабактар”	Мед.колледждин директору,
Бирикмесинин отурумунда каралды	м.и.к.:__________Р.М.Джумаев
Бирикме башчысы:_________А.Арапова	“_____”_________2018-жыл.
№____протокол “____”_____2018-ж.	

Ош шаары 2018-жыл

Кыргызстан тарыхы боюнча мамлекеттик экзамен тапшыруу бардык адистиктерде жана багыттарда окуган студенттер КР ББжИ 11.09.2009-ж. № 899/1 “Кыргызстан тарыхы” предметинен мамлекеттик экзаменди колдонууга киргизүү жөнүндөгү” буйругунун негизинде тапшырышат.

Мамлектик экзамендин программасы Кыргыз-Өзбек университетинин медициналык колледжинин “Гуманитардык сабактар” бирикмесинин тарых мугалимдери (адистери) тарабынан КРнын ББжИ 2017-ж. 29-августагы № 78 протоколунун негизинде орто кесиптик медициналык билим алып жаткан студенттери үчүн түзүлдү. Программа КРнын ББжИ 19.02.2004-ж. №102/1 буйругу менен бекитилген Кыргызстан тарыхы боюнча мамлекеттик экзамендин болжолдуу программасынына дал келет.

«Кыргызстан тарыхы» сабагынан медициналык колледждин “Сестралык иш”, “Акушердик иши”, “Дарылоо иши”, “Фармация” жана “ортопедиялык стоматология” адистиктери үчүн мамлекеттик аттестациялоонун программасы

1. **“Кыргызстан тарыхы” сабагы боюнча мамлекеттик экзамендин максаты-** мамлекеттик экзамендин даражасын аныктоо жана студенттерге жардам көрсөтүү. Кыргызстан тарыхын окуп өздөштүрүү менен мамлекеттик экзаменге даярдоо.

Программа Кыргызстан тарыхынын негизги мыйзам ченемдүүлүктөрүн жана анын тарыхый өнүгүүсүнүн багыттарын табуу, актуалдуу көйгөйлөрүн ойлонууну жана студенттерде терендетилген окуп-үйрөнүүнү максат кылат.

2. **Мамлекеттик экзаменди жүргүзүүнүн регламенти**

Мамлекеттик экзамен компьютерлик тестирлөө формасында жүргүзүлөт.

Мамлекттик экзамен болжолдуу февраль жана май айларында жүргүзүлөт. Экзаменге бардык 1-курста окуган студенттерге уруксат берилет.

“Кыргызстан тарыхы” предмети боюнча мамлекеттик экзаменди кабыл алууну мамлекеттик экзамендик комиссия ишке ашырат. Мамлекеттик экзамендик комиссиянын курамы ректор тарабынан бекитилет.

Мамлекеттик экзамендин программасы студенттерге экзамендин болжолдуу датасына бир ай аралыктан кечиктирилбей маалымдалат.

Мамлекеттик экзамендин жоопторун текшерүү жана студентти баалоо автоматтык түрдө жүргүзүлөт.

Мамлекеттик экзамендин баасы студенттин тиешелүү окуу предметин өздөштүргөндүгүнүн деңгээли жөнүндө күбөлөндүрөт.

Мамлекеттик экзамендин баасы жоопторду компьтердик текшерүүдөн кийин коюлат. Топтогон баллдын санына жараша “Эң жакшы”, “жакшы”, “канаатандыраарлык” жана “канаатандыраарлык эмес” деген баалар жыйынтык боюнча аныкталат. Мамлекеттик экзамендин натыйжалары жоопторду компьютердик иштеп чыгуудан кийин жеткирилет.

3. “Кыргызстан тарыхы” предмети боюнча мамлекеттик экзамендин мазмуну.

КИРИШҮҮ

Дүйнөлүк тарыхый процесстеги Кыргызстан тарыхынын орду. Кыргызстан тарыхынын негизги этаптары, кыргыз этносунун тарыхы, кыргыз мамлекеттүүлүгү. Кыргызстан тарыхы боюнча тарыхый булактар жана тарыхнааме.

I. КЫРГЫЗДАР ЖАНА КЫРГЫЗСТАН БАЙЫРКЫ ЖАНА ЭРТЕ ОРТО КЫЛЫМДАРДА

Кыргызстандагы таш кылымы. Археологиялык жана палеонтологиялык материалдар биринчи булак катары. Антропогенез жана техногенез түшүнүгү. Борбордук Азия аймагына байыркы адамдардын жайгашуусу. Тянь-Шандагы байыркы адамдардын издери. Он-Арча суусунун жээгиндеги табылга.Тешик-Таш үңкүрүндөгү палеолит тургун жайы. Жогорку палеолит: Тосор жана Саламат булак турак жайлары. Таш иштетүүчү капчыгай. Таш-Көмүр мезолит комплекси. Неолит революциясы түшүнүгү. Ак-чуңкур неолит эстелиги. Энеолит доору жана анын негизги белгилери. Борбордук Азиядагы эстеликтери. Коло доору. Андрон маданиятындагы малчы-жер иштетүүчү уруулар.Арийлер теориясы. Андрон маданиятынын эстеликтери. Коомдук түзүмдүн эволюциясы. Чуст маданиятындагы байыркы жер иштетүүчү уруулар. Ош тургун жайы. Петроглифтер тарыхый булак катары. Саймалуу-Таш. Алгачкы метал өндүрүү. Тянь-Шань сактары. Сак-скиф тарыхый коому. “Сак үчилтиги” түшүнүгү. Сактардын коомдук түзүмү жана чарбасы. “Ыссык” мүрзө дөбөсү. “Жырткычтык стиль” искуствосу. Сактардын диний түшүнүгү. Күнгө жана отко сыйынуу. Зарострризм дин катары.

Сактар дүйнөлүк тарыхта. Сактардын Кир II жана Дарий Iге каршы күрөшү. Сактардын Александр Македонский менен күрөшү. Кыргызстандын аймагындагы сак эстеликтери. Ахамениддик баскынчыларга каршы күрөш. Сактардын Александр Македонскийдин аскерлеринен жеңилүүсү жана анын жүрүштөрүнө катышуусу.

Усун мамлекети. Усундардын жайгашкан аймактары. Усундардын келип чыгуусу боюнча божомолдор жана талкуулар. Кытай жазуу булактары. Н.Я. Бичурин (Иакинф). Н.Гумилев. Ысык-Көлдөгү археологиялык эстелик. Усундардын Тянь-Шанга жер которушу. Сактар жана юэжийлер менен күрөшү. Усун мамлекетинин калыптанышы. Аскердик иши жана коомдук түзүмү.Усундардын кыргызстандын аймагына жайгашуусу. Гунндар жана кытайлар менен өз ара мамилелери. Чарбалык уклады. Чжань-Цяндын саякаты. Улуу жибек жолунун ачылышы. Усун мамлекетинин кулашы.

Даван мамлекети. Даван жөнүндө жазуу жана археологиялык булактар. Кытайлык элчи Чжань-Цянь жана Даван мамлекети. Саясий түзүмү, чарбасы, шаарлары. Кытайлыктардын Ферганага жүрүшү. Калкы жана армиясы. Көктө түшкөн аргымактар. Даван мамлекетинин идеологиялык жана диний ишенимдери.

Хуннулар. Моде шанюй жана хуннулар империясынын калыптанышы. Кытай менен өз ара мамилеси. Элдердин улуу көчү жана элдердин улуу көчү мезгилиндеги кыргызстандын аймагындагы эстеликтер: Кеңкол жана Шамсы. Гунндардын батышка жүрүшү.

Байыркы кыргыздар. Кыргыз этнониминин алгачкы эскерилиши. Кыргыз этнониминин илимий жана оозеки чечмелениши жөнүндөгү гипотезалар. Кыргыздардын байыркы ата-журту. Кыргыздардын Энесайга көчүсү. Кыргыздар б.з I-Vкылымдарында Таштык археологиялык маданияты.

Улуу түрк каганаты. Түрк этнониминин жазуу булактарында эскерилиши жана этногенези. Бумын түрктөрдүн биринчи каганы. Этносаясий аймакты түзүү. Истеми жана анын батышка жүрүштөрү. Иран жана византия менен саясий мамилелери. Бийлик үчүн ич ара күрөш. Түрк мамлекетинин чыгыш жана батыш кагандыктарга бөлүнүшү.

Батыш түрк каганаты. Түрктөр жана согдулуктар жөнүндө араб жана кытай булактарында эскерилиши. Тон Жабгу кагандын башкаруу мезгили-Батыш түрк кагандыгынын гүлдөп өнүккөн мезгили. Жетисуу жана Теңир-Тоо батыш түрк кагандыгынын мекени. Тань империясына каршы күрөш. Суяб-батыш түрк кагандыгынын борбору. Көчмөнчүлүк жана жер иштетүүчүлүк маданиятынын өз ара байланышы. Батыш түрк кагандыгынын кулашы, түргөш кагандыгынын жаралышы. Үч-элиг каган. Арабдардын Орто Азияга бастырып келиши. Сулук Чабыш Чор.

Карлук мамлекети. Экинчи чыгыш түрк кагандыгы жана карлуктар. Талас (атлах) салгылашуусу. Кытайлар менен арабдардын күрөшү. Орто Азияга исламдын жайыла башташы.

Энесайдагы кыргыз мамлекети. Энесай кыргыздарынын VI-VIIкылымдардагы мамлекеттик түзүмү. Кытай жана экинчи чыгыш түрк кагандыгы менен өз ара мамилелери. Байыркы түрк рун эстеликтери жана кытай жылнаамалары. Борбордук Азиядагы үстөмдүүлүк үчүн күрөш. Барсбек-кыргыз каганы. Түрктөр менен согуш 710-711-жж. Эрен-Улуг. Суңга токойундагы салгылашуу. Энесай кыргыздары жана Уйгур кагандыгы. Улуу Кыргыз-Дөөлөтү. Алп-Сол. Улуу кыргыз дөөлөтү мезгилиндеги кыргыздардын жашоосу жана чарбасы. Курал жарагы жана аскер иши. Энесай кыргыздарынын социалдык-экономикалык жашоосу.

II. КЫРГЫЗДАР ЖАНА КЫРГЫЗСТАН X - XVIII КЫЛЫМДАРДА.

Караханид мамлекети. Сатук Бура Кара-хан. Мамлекеттин калыптанышы жана аймагынын кеңейтилиши. Фергана, Бухара жана Мавернахрды каратуу. Мамлекеттин өнүгүшү Баласагын борбор шаар. Исламдын мамлекетик дин катары кабыл алынышы. Социалдык эконимикалык өнүгүүнүн өзгөчөлүктөрү. Жусуп Баласагын жана Махмуд Кашкари. Мамлекеттин алсырашы жана кулашы. Кара-кытайлар жана наймандар. Елүй-Даши жана Кучлук.

Кыргыздар жана Кыргызстан Чыңгыз хандын мамлекетинин курамында(XIII-XIVкк.) Монголдордун Энесай кыргыздарын басып алуусу. Чыңгыз хандын Орто Азияга жүрүшү жана Кыргызстандын аймагын басып алуусу. Чагатай улусу. Хайду мамлекети. Мамлекеттик-саясий бийликти турукташтыруу.

Кыргыздар Моголстан мамлекетинин курамында (XIV-XV кк.) Моголстан мамлекетинин XIV к. ортосунда феодалдык майдалыктарга бөлүнүп кетиши. Исламдын кабыл алынышы. Мавернахрга жүрүш. Амир Темир жанан анын тышкы саясаты.

Моголстан менен Амир Темирдин күрөшү ага кыргыздардын катышуусу. Астраном жана колбашчы Улугбектин Теңир-Тоого жүрүшү. Моголстан мамлекетинин мамлекеттик түзүмү. Захриддин Бабур.

Кыргыздардын этногенези. Борбордук Азия жана Теңир-Тоодогу байыркы мезгилдеги жана орто кылымдардагы этникалык процесстер. Алтай жана Энесайдагы кимак жана кыргыз уруулары IX-XIII кк. Энесай жана Теңир-Тоолук кыргыздардын байланышынын көйгөйлөрү. Кыргыздардын Теңир-Тоого көчүүсү. Кыргыз элинин түзүлүшүнүн негизги белгилери жана саясий, экономикалык жана маданий факторлору. Оң канат, сол канат жана ичкилик уруулары. Кыргыздардын социалдык түзүмү, экономикалык базиси, жана материалдык жана руханий маданияты. Тилдик жана антропологиялык жалпылыгы. Кыргыз элинин өнүгүшү жана этникалык процесстин келечеги.

Кыргызстан XVI - XVIII кк. Моголстан мамлекетинин кулашы жана Орто Азиядагы жаңы саясий кырдаал. Кыргыздардын казак хандыгы, Аштарханид жана Шейбаниддер менен өз ара мамилелери. Кыргыздарды бириктирүүдөгү Мухаммед-Кыргыздын ролу. Жуңгарларга каршы күрөш. Эшим хан, Манап-бий, Көкүм-бий, Маматкул-бий, Качыке, Нышаа, Эр-Солтоной, Бердике-баатыр. Жуңгар хандыгынын калыптанышы жана ойрот феодалдарынын экспанциясы. Кыргыз-калмак күрөшүнүн ”Манас” эпосунда чагылдырылышы.

Кыргыз-казак чабыштары. Аблай хан. Жайыл-баатыр, Бишкек-баатыр, Эсенгул-баатыр, Бурго-баатыр. Кененсары Касымов. Ормон-хан, Жантай, Жангарач, Ажыбек-баатыр.

Кокон хандыгынын калыптанышы. Шахрух-бий, Акбото-бий, Кубат-бий, Ажы-бий. Кокон башкаруучуларынын баскынчылык саясаты жана кыргыздардын кокон баскынчыларына каршы күрөшү. Тайлак-баатыр. Кыргыздардын кокон хандыгынын мезгилиндеги социалдык-экономикалык абалы.

Кыргыздардын байыркы жана орто кылымдардагы материалдык маданияты. Балбал таштар. Архитектурлык эстеликтер. Бурана. Өзгөн комплекси. Шах-Фазиль күмбөзү. Таш-Рабат. Кошой-Коргон. Кыргыздардын көргөзмө жана колдонмо искуствосу.

Кыргыздардын байыркы жана орто кылымдардагы руханий маданияты. Исламга чейинки диний ишенимдер. Көкө-Теңир культу. Шаманизм, Ислам жана кыргыздар. Байыркы түрк жана башка жазуулар. Социалдык-философиялык ойлордун өнүгүшү. Махмуд Кашгари жана анын «Түрк тилдеринин сөздүгү». Жусуп Баласагуни жана анын «Кут алчу билими», Асан-кайгы. Толубай-сынчы. Элдик оозеки чыгармачылык “Манас” эпосу, кенже эпостор, лирикалык ырлар жана элдик музыка.

III. КЫРГЫЗСТАН РОССИЯ ИМПЕРИЯСЫНЫН ЖАНА СССРДИН КУРАМЫНДА.

Туркестандын Россия үчүн колония катары кызыкчылыгы. XVIII к. экинчи жарымында Кыргызстандагы саясий кырдаал. Кыргыз элчилеринин Россияга барышы. Атаке бий, Абдырахман Кучаков. Түндүк Кыргызстандын Россияга каратылышы. Ормон-хан.

Боромбай Бекмурат уулу. Шабдан баатыр, Байтик баатыр, Осмон Тайлак уулу, Умөталы Ормон уулу. Турдумамбет-бий.

1873-1876-жж. элдик көтөрүлүш. Полотхан. Россиянын Түштүк Кыргызстанды басып алышы. Падышалык өкмөттүн Кыргызстандагы колониялык саясаты. Жаңы административдик-аймактык башкаруунун кириши. Алымкул аталык, Алымбек Датка, Курманжан датка. Кыргыз элинин улуттук боштондук күрөшү. Анжиян көтөрүлүшү (1898 ж.)- Мадали Дукчи-эшен. Зиядин Максым уулу. 1916-ж. Үркүн. Көтөрүлүштүн тарыхый мааниси.

Кыргыз элинин XVIII- XIX к.к. материалдык (боз үй, колдонмо искусствосу) жана руханий (залкар манасчылар жана төкмө акындар) маданияты.

Кыргызстанды илимий жактан изилдөөнүн башаталышы: Н. Бичурин, Ч. Валиханов, П. Семенов-Тянь-Шанский, Н. Пржевальский, В. Бартольд, Н. Аристов, В. Радлов, С. Малов.

Падышалык бийликтин кулашы Совет бийлигинин орношу.

Падыша бийлиги кулагандан кийинки Кыргызстандагы саясий кырдаал. Т. Жукеев. Саясий уюмдардын түзүлүшү. К. Сарыкулаков. Кыргызстанда Совет бийлигинин орношу. А. Иваницын, Г. Швец - Базарный. Кыргызстандагы жарандык согуш, Я. Логвиненко, М. Фрунзе,А. Осмонбеков. Кыргызстанда жер-суу реформаларынын жүрүшү (1821-1922, 1927-1928 ж. ж.). Жаңы экономикалык саясаттын шартындагы Кыргызстандын өнөр жайы (1921-1929 ж. ж.). «Интергельп». Совет бийлигинин улут саясаты. Тоолуу Кыргыз облусун түзүү аракеттери (1921-1922 ж. ж.). А. Садыков, И. Арабаев. Орто Азияны улуттук мамлекеттерге бөлүү. Кара - Кыргыз Автономиялуу облусунун түзүлүшү жана анын мааниси (1924-ж. 14 октябрь). Кыргыз Автономиялуу Республикасы (1926-ж.). Кыргыз ССРин жарыялоо (1936-ж.) Ж. Абдрахманов, А. Орозбеков. Тоталитардык тартиптин күчөшү. Массалык репрессиялар. «Ата бейит» мемориалдык комплекси. Совет бийлигинин мезгилинде Кыргызстанда билим берүүнүн жана маданияттын өнүгүшү. К. Тыныстанов, И. Арабаев, Х. Карасаев, К. Юдахин, А. Токомбаев, М. Элебаев.

Кыргызстан Улуу Ата - Мекендик согуш жана согуштан кийинки жылдарда (1941-1965 ж. ж.)

Кыргызстандын эмгекчилери Улуу Ата-Мекендик согуш жылдарында. Эвакуацияланган ишканаларды жана элди жайгаштыруу. Фронтко жардам. Кыргызстандык жоокерлердин Улуу Ата-Мекендик согуш мезгилиндеги эрдиктери. Панфиловчулар. Ч. Түлөбердиев, Д. Шопоков, Н. Ананьев, Г. Конкин, Д. Асанов, Т. Жуматаев, Д. Пичугин А.Коенкозов, М.Тешебаев ж. б. Согуш мезгилиндеги Кыргызстандын чарбасы жана өнөр жайы. Согуштан кийинки жылдардагы Кыргызстандын өнүгүшү. Волюнтаристтик реформалар жылдарындагы Кыргызстандын коомдук-саясий турмушу жана экономикасы (1953-1964 ж. ж.)- И. Раззаков.

«Өнүккөн социализм» мезгилиндеги Кыргызстан (1964-1985 ж. ж.)

«Өнүккөн социализм» мезгилиндеги Кыргызстандын коомдук - саясий турмушу. Билим берүүнүн өркүндөшү. Кыргызстандын экономикасындагы сенектик көрүнүштөрү.

Сенектик жылдарындагы адабият жана исскуство. Ч. Айтматов, В. Чуйков, Г. Айтиев, Т. Садыков, С. Чокморов, Б. Бейшаналиева, Б. Бейшаналиев, Т. Турсунбаева. Басма сөз, радио, телевидениенин өнүгүшү. Т. Усубалиев - Кыргыз ССРнин Компартиясынын БК биринчи секретары. (1964-1985 ж. ж.) Кыргыз ССРнин Министрлер кеңешинин төрөгаларынын ишмердүүлүгү: Б. Мамбетов , А. Суюнбаев, С. Ибраимов.Т. Кулатовдун ишмердүүлүгү.

«Кайра куруу» жылдарындагы Кыргызстан (1985-1991 ж. ж.)

“Кайра куруу» жылдарындагы Кыргызстандагы коомдук-саясий кырдаал. Айкындуулук саясаты. Коомдук турмушту демократиялаштыруу. Кыргызстанда социалдык-саясий кыймылдын пайда болушу. А Масалиевдин ишмердуулугу. Саясий Плюрализмдин өнүгүшү жана көп партиялуулуктун пайда болушу. Социалдык маселелердин курчушу Ош окуясы. Президенттик башкаруунун киргизилиши жана президенттик шайлоо А. Акаев. 1991-ж. август окуялары жана СССРдин бузулушу.

IV. Эгемендүү Кыргыз Республикасы.

Кыргыз Республикасынын Эгемендүүлүгүнүн жарыяланышы. КР мамлекеттик эгемендүүлүгүнүн жана көз карандысыздыгы жөнүндөгү Деклорациясы. Кыргызстан элдеринин биринчи курултайы. КР жаңы Конституциясынын кабыш алынышы. КР мамлекеттик символдору. КР саясий системасындагы өзгөрүүлөр. КР саясий партиялары жана коомдук уюмдары. КР «Мамлекеттик тил жөнүндө» мыйзамы. Кыргызстан - Адам укугунун өлкөсү. 2005-ж. март окуялары. К. Бакиевдин ишмердүүлүгү. Кыргызстандагы 2010-ж. апрель окуялары. Кыргызстандын түштүгүндөгү 2010-ж. июнь окуялары. 2010-ж. июндагы элдик референдум. КР Убактылуу өкмөтүнүн ишмердүүлүгү. Р. Отунбаева КР Президенти. 2010-ж. октябрдагы КР ЖК Эл өкүлдөрүн шайлоо. Ө. Текебаев, И. Исаков, Ф. Кулов, А. Бекназаров, А. Атамбаев, Ө. Бабанов, Т. Сариев, А. Келдибеков, К. Ташиев, ж. б. көрүнүктүү саясий лидерлердин ишмердүүлүгү.

Эгемендүү КР экономикасы жана маданияты.

Базар экономикасына өтүү. Мамлекеттин ажыратуу жана приватташтыруу саясаты. Жаңы агрардык саясат. Кыргызстандын калкынын социалдык түзүмү, улуттук курамы жана улуттук саясаты. Кыргызстан элдеринин Ассамблеясы. КР билим берүү, илим, маданият, саламаттыкты сактоо системаларындагы реформалар. Манас эпосунун 1000 жылдыгы. Ош шаарынын 3015. Уркунго 100 жыл. Ж.Баласагунга 1000 жыл. Кыргыз АССРнин тузулгонуно 90 жыл. Кыргыз ССРнин тузулгонуно 80 жыл.

Эгемендүү Кыргызстандын тышкы саясаты жана Эл аралык абалы.

Алыскы жана жакынкы чет өлкөлөрдө жашаган кыргыздар. Эл аралык коомчулуктун Кыргызстандын эгемендүүлүгүн таанышы. Эгемендүү Кыргызстандын БУУ (ООН) кабыл алынышы. Эгемендүү Кыргызстандын тышкы саясатынын багыттары.

Сунушталган адабияттар

1. негизги адабияттар

1. А.Асанканов Кыргызстан тарыхы Б., 2003
2. Осмонов О.Д История Кыргызстана (С древн.времен 100 экз.ответ) Б: 2006
3. А.Жолдошев Орто кылымдагы Алтай,ЭнеСай,Тенир Тоо кыргыздардын тарыхы Ош 2005
4. Воропаева В., Джунушалиев Д., Плоских В. Введение в историю кыргызско-российских
5. отношений: Курс лекций и методическое пособие. Бишкек, 2015.
6. История кыргызов и Кыргызстана: Учебник для вузов. - Бишкек, 2009, 2015

Кошумча адабияттар

1. Абрамзон С.М. Киргизы и этногенетические и историко-культурные связи - Фрунзе,
2. 1990.
3. Аристов Н.А. Труды по истории и этническому составу тюркских племен. - Бишкек,
4. 2003.
5. .Аттокуров С.Тайлак батыр. - Бишкек, 1994.
6. Барс-бег, каган кыргызов. - Бишкек, 2003.
7. Бартольд В.В.Кыргыздар (тарыхый очерк). - Бишкек, 1993.
8. Воропаева В. Российские подвижники в истории культуры Кыргызстана. - Б., 2005.
9. Воропаева В., Джунушалиев Д., Плоских В. Из истории кыргызско-российских отношений
10. (XVIII - XX вв.): Краткий курс лекций и методическое пособие. - Бишкек, 2001.
11. Газиев А. Великие предки из средневековья. - Бишкек, 2010
12. Газиев А. Таласская битва. - Бишкек, 2005
13. Газиев А. Пулат-хан. - Бишкек, 2010.
14. Гумилев JI.H. Хунны - М., 1990.
15. Гумилев JI.H. Древние тюрки. - М., 1993.
16. Джунушалиев Д., Какеев А., Плоских В. Исторические этапы кыргызской
17. государственности (III в. до н. э. - XIX в.). - Бишкек, 2003.
18. Жандарбеков Б. Саки. Томирис. Подвиг Ширака. - Алматы, 1993.
19. Жусуев С. Курманджан-датка. - Бишкек, 1994.
20. Массон В.М. Древний Кырыгызстан: процессы культурогенеза и культурное наследие. -
21. Бишкек, 2003
22. Молдобаев И. «Манас» - историко-культурный памятник кыргызов. - Бишкек, 1995.
23. Кыргызстандын жана кыргыздардын тарыхый булактары. Ч. I-II. - Бишкек, 2003.
24. Осмонов О.Дж. История Кыргызстана. - Бишкек, 2005.
25. Осмонов О.Дж. Кыргызстандын тарыхы кыскача курс. - Бишкек, 2003
26. Омурзаков С. История кыргызов и Кыргызстана. Учебное пособие. - Бишкек, 2002
27. Хрестоматия по истории Кыргызстана (с древнейших времен до XX в) /сост.

28. В.А.Воропаева. - Бишкек, 1997.
29. Чороев Т.К. Махмуд Кашгари (Барскани) жана анын «Дивану лугати ат-турк» сез
30. жыйнагы (1072-1077). - Бишкек, 1997.
31. Эралиев 3. Жусуп Баласагын. Окуу куралы. - Бишкек, 2000.

КЫРГЫЗСТАН ТАРЫХЫНДАГЫ БЕЛГИЛҮҮ ТАРЫХЫЙ ИНСАНДАР

1. Барс-бек - Ынанчу Алп Бильге.
2. Жусуп Баласагуни.
3. Махмуд Кашгари.
4. Мухаммед Кыргыз.
5. Атаке-бий.
6. Кубат-бий.
7. Тайлак баатыр.
8. Ормон хан.
9. Полот хан.
10. Боромбай-бий.
11. Байтик батыр.
12. Шабдан батыр.
13. Алымбек датка
14. Курманжан-датка.
15. Тоголок Молдо (Байымбет Абдрахманов).
16. Токтогул Сатылганов.
17. Молдо Кылыч Шамырканов.
18. Осмонаалы Сыдык уулу.
19. Ишенаалы Арабаев.
20. Белек Солтоноев.
21. Зиябидин Максым
22. Абдыкерим Сыдыков.
23. Абдкадыр Орозбеков.
24. Баялы Исакеев.
25. Жусуп Абдрахманов.
26. Касым Тыныстанов.
27. Исхак Раззаков
28. Турдукун Усубалиев
29. Султан Ибраимов
30. Апсамат Масалиев
31. Чынгыз Айтматов.
32. Аскар Акаев.
33. Курманбек Бакиев
34. Роза Отунбаева
35. Алмазбек Атамбаев